

LES LLENGÜES SÓN COM OCELLS

Una acció de solidaritat poètica des de Gal·les envers els Països Catalans¹*Sílvia Aymerich-Lemos*

Les llengües són com ocells, que s'enlairen i creuen l'aire, omplint-lo cadascuna amb les seves formes i colors. Cadascuna amb els seus murmuris i accents. I tu, Menna, n'has fet poemes i els has escampat com llavors al vent, per a que es cantin en totes les llengües a tots els cels d'aquesta nostra Europa. Sàvia teixidora de mots, que com un arbre comences a ser gran i tenir fondes les arrels que et lliguen a la terra i t'acosten als estels, ens regales un murmur, i totes les seves versions, per a que els estols d'ocells escampin pels nostres cels en mil batecs d'ales i vint accents diferents piulades i cants de "llibertat, dones preses. Carme, llibertat"

MIREIA MATA I SOLSONA

Amb aquestes paraules, la Directora d'Igualtat de la Generalitat de Catalunya, agraïa a **Menna Elfyn**, Presidenta del Pen Club gal·lès, el seu poema "*Syringa vulgaris*" dedicat a **Carme Forcadell**, i alhora les versions que n'han sorgit, a aquell(e)s traductor(e)s que han participat en l'acció més solidària del Projecte Versions Múltiples. Ho feia arran de l'acte de celebració dels set anys del projecte Versions Múltiples el desembre de 2019, a la biblioteca de Girona que du el nom –esgarrifa encara l'avinentesa– de l'escriptor i polític **Carles Rahola**, afusellat arran dels seus escrits, ara fa vuitanta anys pel règim franquista. Pensament i debat, continuen essent "noses" a eliminar malauradament encara...

¹ El terme Països Catalans, no és sobreposat aquí. Des de 1990, per iniciativa del Consell del Comtat de Ceredigion, a la ciutat gal·lesa d'Aberystwyth onegen una vintena de banderes de nacions europees sense estat. Sota la quadribarrada es pot llegir: Y Gweledydd Catalan, The Catalan Countries, els Països Catalans. V. https://www.aberystwythguide.org.uk/aberystwyth_tourism.shtml#Flags

Mireia Mata mostrant al públic assistent el bolígraf lila de la Carme Forcadell. A l'esquerre, Assumpció Cantalozella i Silvia Aymerich-Lemos. A la dreta, Pau Joan Hernández. Biblioteca Carles Rahola. Girona, 9/12/2019. © Foto Àngels Turon.

Tanmateix, la tria del lloc, que agraïm a l'Assumpció Cantalozella, no seria l'únic element carregat de simbolisme de l'acte. Els nostres caps bellugadissos devien estar tapant paraules de la pantalla del fons a l'atzar, però en el moment exacte que la directora d'Igualtat mostra al públic el bolígraf lila reivindicatiu de la llibertat de Carme Forcadell, la paraula anglesa que apareix de fons, just a sota del bolígraf, a tall de subtítol, no podia ser més escaient. Un gest més ençà del seu braç i la paraula “freedom” s'hauria fos del camp de visió. (I aquí em ve present el deliciós poema “Un cas qualsevol” de Wisława Szymborska. No us en puc citar un vers perquè cal llegir-lo sencer. Cerqueu “Wszelki wypadek” i segur que en podreu gaudir en alguna de les llengües que coneixeu...)

I si continuem descabdellant la cadena d'esdeveniments que ens van dur a aquell instant on la paraula “freedom” subtitulava escaientment el bolígraf de la presidenta empresonada, haurem de fer un salt dos mesos enrere, fins la tarda del 2 d'octubre del 2019. Érem a Palma de Mallorca, a la seu d'Embat Llibres, envoltats per la calidesa d'un públic lliurat. La **Glòria Forteza-Rey**, ànima de l'emblemàtica llibreria, ens havia convidat a presentar-hi, a proposta de la filòloga i professora **Maria Tarragó**, la traducció catalana del poemari *Murmur/Murmuri*² guardonada per la Cyfnewidfa Lên Cymru que, amb coberta

² <https://www.ydds.ac.uk/news/press-releases/press-2019/menna-elfyn-emerita-professor-at-uwtsd-publishes-a-welsh--catalan-volume.html>

de l'artista alcoià **Antoni Miró**, la presidenta del Pen Cymru dedicava als presos. Gal·les connectava en aquell precís moment alhora amb tres ciutats icòniques dels Països Catalans, i ho feia en presència de la **Dra. Kathleen McNerney**, que n'havia auspicat la idea i escrit el pròleg.

actes del mes
OCTUBRE 2019

EMBAT LLIBRES / QUARS LLIBRES TÈCNICS

	<p>Murmuri PRESENTACIÓ LLIBRE De MENNA ELFYN, poeta gallesa. Traduït per Silvia Aymerich-Lemos. Amb un pròleg de Kathleen McNerney, acadèmica i traductora, Silvia Aymerich-Lemos, poeta i traductora ens proposa la lectura de <i>Murmur/Murmuri</i> de Menna Elyfn, l'autora gallesa més important del moment. Serà presentat per Maria Tarragó, filòloga i professora d'anglès i Silvia Aymerich-Lemos, poeta i traductora. Dimecres 2 a les 19h a Embat Llibres</p>	
<p>D'esquerra a dreta la presentadora, Maria Tarragó, i la traductora Silvia Aymerich-Lemos</p>		
	<p>Y ahí lo dejo. Crónica del Proceso CONFERÈNCIA de GONZALO BOYE Convenció amb l'autor: Barthelemy Castalloga, membre de la junta directiva del Cercle d'Economia de Mallorca. Organitza: Cercle d'Economia de Mallorca Dijous 3 a les 19,30h a Quars Llibres</p>	
		

No feia ni un mes, el 18 de setembre de 2019 exactament, érem al Parlament de Gal·les, escoltant com la professora **Elin Haf Gruffydd Jones**³, sota la mirada atenta de la presidenta **Elin Jones**, que acabava de visitar la seva homòloga catalana a la presó, presentava el poemari en gal·lès i en català, en un edifici ecològic amb la magnífica vista de la badia de Cardiff al fons. Vam tancar els ulls per retenir-hi aquella imatge d'una Europa sostenible, lliure i solidària.

³ <https://www.uwtsd.ac.uk/news/press-releases/press-2020/professor-elin-haf-gruffydd-jones-appointed-director-of-the-centre-for-advanced-welsh-and-celtic-studies-.html>

Ignoràvem, llavors, que un virus era a punt de trasbalsar el món i hi duria tant de dolor. Els actes literaris programats per al 2020 a Europa i als Estats Units anirien caient l'un rere l'altre. Amb l'arribada del bon temps, però, alguns apostarien per nous formats com el **Festival de Poesia de la Mediterrània**, dirigit per **Biel Mesquida**, on la Menna Elfyn, com a convidada, hi tindria una delicada càpsula en línia⁴. I, al novembre, la Xarxa ens reservaria encara un altre regal inesperat: el vídeo on la ministra de Relacions Internacionals del Govern Gal·lès, la laborista **Eluned Morgan**⁵, durant el “Her Gyfieithu 2020 Translation Challenge”, recordaria l' emotiu acte de presentació de *Murmur/Murmuri* tot mostrant a càmera el bolígraf lila de la Carme Forcadell que li havíem fet a mans al Parlament de Gal·les catorze mesos abans. Una imatge impagable, quan la pandèmia semblava haver engolít qualsevol altre tema de conversa, dins i fora de les nostres fronteres!

Eluned Morgan, Ministra d'Exteriors del Govern de Gal·les, mostrant el bolígraf de Carme Forcadell que li fou lliurat durant la presentació de *Murmur/Murmuri* al Parlament de Gal·les el 18/09/2019. © Cyfnewidfa Lên Cymru / Wales Literature Exchange

Traslladem també, doncs des d'aquí, l'agraïment a la ministra, reproduint les paraules que encapçalen aquest article traduïdes al gal·lès. I, malgrat les distàncies lingüístiques, convidem alhora els lectors catalanoparlants a collir-hi sonors “*awyr*” (aire, cel, airecel), “*murmur*” (murmuri), i “*canu*” (cant), més reconeixible en la forma “*cân*”, en una

4 <https://www.youtube.com/watch?v=zN4Uole3vWo>

5 <https://waleslitexchange.org/cy/media/film/her-gyfieithu-translation-challenge-2020>
La intervenció de la Ministra Eluned Morgan comença al minut 33'41.

pronúncia ben principatina. Així, encara que no les haguéssim llegit en català abans, ja sabríem que l'*awyr* s'apresta a transmetre el *murmur* llengües enllà per a fer-ne *canu* cada vegada més universals.

“Mae ieithoedd fel adar, yn codi ac yn croesi'r *awyr*, pob un yn ei llenwi â'i ffurfiau a'i lliwiau ei hun. Pob un â'i *murmur* a'i hachenion. Ac rwy'ti, *Menna*, wedi creu cerddi ohonynt a'u gwasgaru fel hadau i'r gwynt, fel y cânt eu *canu* ym mhob iaith ac ym mhob *awyr* yma yn ein *Ewrop* ni. Gwehydd doeth y geiriau, rwy'ti fel coeden yn dechrau ymestyn ac yn dyfnhau'r gwreiddiau sy'n dy glymu wrth y ddaear ac sy'n dod â ti'n nes at y sêr, rho i ni furmur, ym mhob un o'i ffurfiau, fel bo'r fflyd o adar yn gwasgaru drwy bob *awyr*, yn fil o guriadau adenydd ac yn ugain o acenion yn trydar ac yn *canu* 'rhyddid, fenywod y carchar. *Carme*, rhyddid.”

MIREIA MATA I SOLSONA. Traducció gal·lesa d'*Elin Haf Gruffydd Jones*.

En efecte, l'allau de versions del poema *Syringa vulgaris* de Menna Elfyn, provinents tant de traductor(e)s de llarga trajectòria amb alts càrrecs en institucions culturals europees de primer rang, com de joves promeses del camp de la traducció, convertirien, el 30 de setembre de 2020, per al Projecte Versions Múltiples, en un Dia Internacional de la Traducció particularment solidari. L'*awyr* ens duria les 21 versions d'un *cân*, del qual reproduïm el darrer quartet, formulant-ne així el desig.

Il·lustració de la postal de *Syringa vulgaris*
© Montse Lahoz

**1a: versió original en gal·lès de Menna Elfyn,
presidenta del Pen Club de Gal·les**

A bydd **petalau**’n ymestyn
yn uwch na waliau’r **carchar**,
min eu blodau’n feiros leilac,
wrth lunio **cân** yr **awyr** i’w **RHYDDID**.

I si en la versió original gal·lesa, el títol ens parla d’una planta que els científics anomenen *Syringa vulgaris*, no us sorprendrà trobar-hi “**petalau**”. Fins i tot, ara que sabeu que està dedicat als presos, se us farà evident que són a la “**carchar**”, i el color de la corol·la del lilà comú coincidirà amb el “**leilac**” dels bolígrafs de Carme Forcadell. Així, el “**cân**” poètic dins l’”**awyr**” cobrarà tot el sentit. Per si la darrera paraula (**RHYDDID**) se us resisteix, l’hem posada en majúscules en les vint-i-una versions. Jogueu a endevinar-la abans que una d’elles us en desvetlli el significat?

(En les versions que seguiran per ordre alfabètic de les llengües, us adonareu fins a quin punt l’autora dóna “**RHYDDID**” a traductores i traductors perquè la versionin en d’altres llengües.)

**2a Versió en alemany d’Elija Lutze,
coordinador General del Projecte Versions Múltiples**

Und die Blüten werden empor reichen
höher als jegliche Gefängnismauer,
wie fliederfarbene Kulis, die nur darauf warten,
die Ode an die **FREIHEIT** ans Firmament zu schreiben.

**3a. Autoversió anglesa de Menna Elfyn,
presidenta del Pen Club de Gal·les**

And their petals will ascend
higher than prison walls,
sharp pointed lilac biro marking time,
writing the song of the sky to **FREEDOM**.

**4a. Versió en aragonès de Lluís-Xavier Flores Abat,
en nom de la Societat de Lingüística Aragonesa**

E los petals s'enfilarán dellá
d'os murs d'a presón,
e los punchigudos rampallos de ferimomos,
en tinta lila, compondrán n'ò cielo un canto a la **LIBERTAT**.

**5a. Versió en basc de Lutxo Egia,
en nom de l'Euskal Pen Club**

Orduan lore-hostoek
kartzeletako hormak gaindituko dituzte,
eta punta zorrotzeko boligrafo lilek
idatziko dute zeruan **ASKATASUN**-kanta bat.

**6a. Versió en bretó de Patrick Dreán,
president de Kerlenn Sten Kidna:**

Ha petalennoù en em astenno
A-dreist mogerioù an toull-bac'h
Bleuñv daet da greionoù lireu,
da skriv kan an oabl d'ar **FRANKIZ**

**7a. Versió en català de Sílvia Aymerich-Lemos,
Pen Club Català, cofundadora de Versions Múltiples**

I els pètals s'enfilaran
enllà dels murs de la presó,
puntes vives de bolígraf lila amatents
a compondre-li, en l'airecel, el cant de **LLIBERTAT**.

**8a. Versió espanyola de Bruna Nogué Escorihuela,
traductora-col·laboradora del Versions Múltiples**

Y sus pétalos se elevarán
por encima de los muros de la cárcel,
bolígrafos lila de punta fina, prontos a
componer el canto del cielo hacia la **LIBERTAD**.

**9a. Versió en francès de Philippe Pujas,
Vice-president del Pen Club Francès**

Et des pétales monteront
Plus haut que les murs de la prison,
Mines aiguisées de crayons lilas
Elevant jusqu'au ciel un chant de **LIBERTÉ**.

**10a. Versió en gaèlic irlandès de Felicitas Andermann
i Emma De Paor. Universitat de Leipzig**

Is sínfidh a bpeitil amach
níos airde ná ballaí na carcrach
pinn liathchorcra géara
ag cruthú amhrán **SAOIRSE** na spéire.

**11a. Versió en gallec de Marica Campo,
Nosa Señora das Letras Galegas 2018.**

E con elas, os pétalos que suban alén dos borranchos,
devidos agora cargas lilas de bolígrafo,
gabearán os muros da prisión, para compor
sobre o lenzo do ceo, un canto de **LIBERDADE**.

**12a. Versió en grec de Gilabèrt Narioo,
antic president de Per Noste.**

Και τα πέταλα που προέρχονται από τα μπουμπούκια
λίλα, τα αιχμηρά των μολυβιών που βαδίζουν το
ρυθμό και τις γραμμές, θα ξεπεράσουν τα τείχη της
φυλακής και θα συνθέσουν ψηλά στον ουρανό το
τραγούδι της **ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ**.

**13a. Versió en hongarès d'Erzsébet Csicsery-Rónay,
vice-presidenta del PEN Club Hongarès:**

És a szirmaik magasabbra szállnak
mint a börtön falai,
éles végű lila tollak egy helyben topognak,
míg írják a **SZABADSÁG** dalát az égen.

**14a. Versió ídix en caràcters hebreus de Michel Borzikowsky,
membre fundador de Réseau 2G**

עירעפמיא רעקידנעייגרעטנוא
קיפמוטש ןרעוו ןציפשנענעפ עלאַ
ןגייטש ןלעוו ןעלטעלבניורק ערעייז
טנעווהסיפֿת יד יוו רעכעה
ןנענעפֿלטיירש־אַליל ןןפֿ ןציפש עפֿראַש יוו
טיצ יד ןאַ ןענעכייצ סאַוו
טייהיִרפֿ רעד וצ למיה מענופֿ דיל סאַד ןבירש ןוא

**15a. Versió en ídix en caràcters llatins de Michel Borzikowsky,
membre fundador de Réseau 2G**

Zeyre kroynbletlekh veln shteygn
Hekher vi di tfise-vent,
Vi sharfe shpitsn fun lila-shreytlpenen
Vos tseykhenen on di tsayt
Un shraybn dos lid funem himl tsu der **FRAYHEYT**.

**16a. Versió en italià de Gilberto Isella,
en nom del PEN Club de la Suïssa italiana i romanx**

Una volta araversa i muri del carcere,
come punte aguzze di biro
i petali s'infileranno nelle gemme lilla,
per comporre can di **LIBERTÀ** lassù in cielo.

**17a Versió en japonès de Josep Joan Centelles,
coordinador lingüístic del Versions Múltiples,
sota la supervisió de la professora Yoshie Hirabayashi.**

ほな ま
花びらは舞いのぼる。
かんごく かべ こ
監獄の壁を越え、
うすむらさき
薄紫のペンとなり、
いま じゆう そら うた
今こそ自由の空へ歌をつむぐ。

**18a. Versió en occità de Joan Frederic Brun,
President del Pen Club Occità**

Et los petals pojaràn
mai naut que los murs de la prison,
ponchas agudas d'estilòs lillacs, marcant lo temps,
qu'escriuràn dins lo cèl lo cant de la **LIBERTAT**.

**19a. Versió en polonès de Sabine Asmus i Liza Walther,
Universitat de Leipzig i Universitat de Szczecin**

A ich płatki się wzniosą
wyższe niż mury więzienia,
czubki ich kwiatów to fioletowe długopisy,
piszące pieśń nieba o jej **WOLNOŚĆ**.

**20a. Versió en romanès de Ion CRISTOFOR
autor del PEN Club de Romania**

Și petalele se vor ridica
Mai nalte decât zidurile închisorilor
Ascuțite mine ale unor creioane de culoarea liliacului
Ridicând spre cer un cântec al **LIBERTĂȚII**

**21a. Versió en suec de Sandra Dermark,
traductora-col·laboradora del Versions Múltiples**

Och deras kronblad ska resa sig
ovanför fängelsets murar,
syrenlila kulpennor med fina spetsar,
redo att komponera himlens sång till **FRIHETEN**.

Des del codi QR podreu llegir les versions senceres del poema de Menna Elfyn en forma de postal il·lustrada per **Montse Lahoz Rovira**. Us convidem a descarregar-vos-les i enviar-les per tal de fer-les arribar tan enllà com les puguin dur els vents de **RHYDDID > FREIHEIT > FREEDOM > LIBERTAT > ASKATASUN > FRANKIZ > LLIBERTAT > LIBERTAD > LIBERTÉ > SAOIRSE > LIBERDADE > ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ > SZABADSÁG > טײַהײַרפֿ > FRAYHEYT > LIBERTÀ > 自由 > LIBERTAT > WOLNOŚĆ > LIBERTÄĦII > FRIHETEN >...**

IN MULTIPLE VERSIONS

En tancar l'edició d'aquest article, rebem amb alegria la notícia de l'indult als presos polítics catalans, la “petita victòria per aconseguir la gran victòria” en paraules de la presidenta Carme Forcadell. El nostre agraïment a tot(e)s les persones que han participat en aquesta acció de solidaritat poètica esmentades fins aquí, així com també, per ordre alfabètic, a: **Esperança Cardona, Carles Cortés, Virginia Costafreda, Marta Gil, Rosine Lob, Enric Monforte, Yitskhok Niborski, Anna Pagans Gruartmoner, Alix Parodi, Rosa Maria Pujol, Ramon Roca, Àngels Turon i Glorice Weinstein**, que estenem al **Pen Club Internacional** i als centres del Pen Club vinculats al **Projecte Versions Múltiples**. I molt especialment, a en **Joan Maria Alemany**, il·lustrador, que se'ns va unir, entusiasmat, en l'acte de Girona del 2019, malauradament *in memoriam*.